

«*torba* lo seny ---», «sostraint mon voler afectat perquè no-m *torb*», Ausiàs (LXXV, 4c; LXXXVII, 17e; XXIII, 1d).

Ja des d'antic es nota cert predomini de l'ús del participi-adj. *torbat* sobre les formes personals; a part dels exs. que n'hem citat ja en BMetge, Eiximenis i el *Decum.*, amb el matis de 'trasbalsat, alterat per disturbis': «Vós sabets que Nós som vostre senyor natural, e som sols, menys de frare e de sor --- e vinguem entre vós jove, de jové de 6 anys e mig, e trobam Aragó e Cathalunya *torbats*, que los uns venien contra los altres, e no s'acordaven en neguna re, e ço que los uns volien no-u volien los altres, e haviets mala fama per tot lo món», Jaume I (§ 48, Ag., 79). «Axí com --- tinguist ànimo de dir-m'ò --- si per vergonya te'n stas, no-m desplaui tal amor, car ab lengua *torbada* e ab molta vergonya semblants requestes són bones e axí's deven fer», JoMartorell (Ag. III, 140.8). *Cep turbat* (Mataró, DAg.).

Com és sabut, *torbar* ha continuat en ús en forma ben viva, en totes les seves accs., almenys en la llengua literària; però també pertany a l'ús oral en la construcció reflexiva *torbar-se*, i en particular en l'acc. 'entretenir-se, retardar-se, no cuitar' (= *aturar-se* DTo.): «arribàvem a ca'ls oncles --- N'Aina, la criada rabassuda, bofegada y vella --- surtia també rancaietjant per saludar-nos, y no'ns *torbàvem* a sentir-la murmurar entre dents --- tot planyent-se de la feinada que li cauria a sobre ---», JnRosselló; o merament 'tardar, trigar': «En Sidoro --- Na Lluisa no's *torbà* a sebre que vivia amb una bagassa i que ---» (*Manyoc*, p. 201; *En Rupi*, 29.4f.); mentre que en cat. central no passa de 'entretenir-se, fer les coses a poc a poc': «—Menut, no't *torbis*, que es fa tard ---» en un sàinet d'EmVilanova (O. C. XI, 29). O *torbar-se* a (fer una cosa) 'esmerçar-hi temps': «a Mas Vermell varen tenir que llogar una moça per engagar els indiois ---: n'havien posat més ramada, i la gent de la casa no s'hi podia *torbar*, perquè l'anyada era grossa» (= la collita), Pous Pagès (*Per la Vida*, 44.4).

DERIV.: *Torb* 'pertorbació': «poria ésser gran *torp* e gran escàndel» 1323 (Finke, *Acta Ar.* III, 429); 1329, *AlcM*; *Cròn.* del Cerim., 31; «com assò no sia sens algun *torp* del divinal Offici» a. 1383; i en dos docs. de 1384: «que pusque dar *torp* a la reemçó ---» (*InvLC*); «com d'altrament, si lo temps de la desudita suspensió sens prorrogació discorria, los dits actes pendrien massa gran *torp* ---» a. 1437 (RLR XLIX, 280); els Cònsols de Mar de Bna. s'oposaven a la implantació de l'estúpida i castellanca Inquisició, per «lo gran *torb* e desviament que granment se sentia en la mercaderia en la llotge, per dita causa» a. 1484 (AIEC 1909, 151; i FSoldevila, *Hist. de Cat.* II, 143); «En molt breu temps l'om no-s pot dolorir / tant com depuys, ab l'entendre, és costret, / car per gran *torb* tots comptes no ha fet: / dolor vol temps, si l'om tot l'à ssentir», Ausiàs (xcv, 7c, amb tmesi de *sitot* 'i malgrat tot'); «Profunda és l'alta nit: el perill de l'onada / i dels *torbs* de la vida, no ens deixa assossegat», Coromines (*Oda de Hafiz*, O. C., 1395).

Torb 'vent tempestuós que aixeca la neu', en rigor n'és més un homònim, provinent del nominatiu del ll. TÜRBO, TÜRBINIS, 'terbolí, remolí', que de tota manera era també un derivat i un membre de la família de TURBARE. No en manquen formes paral·leles en les altres llengües romàniques, per més que essencialment sigui peculiar del català; i un mot de Boccaccio, semblant, presentí senyals de cultisme: «la minuta polvere --- spirante *turbo* --- la porta in alto» 'bufant un vent torbejant' (*Decam.* IV, intr., ed. 1961, 248.20, no seguit gaire pels traductors cat. de 1429: «lo qual bufament *torba* alguns» 229.28. És clar que fonèticament és impossible, i mal orientada en tots sentits, l'etimologia TURBIDUS d'*AlcM*. Ja deuen ser força vells i en tot cas força anteriors al S. XIX els *Goigs* de St. Miquel de Balaguer que cita el DAg.: «--- / de la neula, gel y *torb* deslliurau lo territori»; recollit només des de Bclv. («remolí de neu»).

Ja freqüent en l'èpica de Verdaguer: «Des d'hont lo sol al nàixer ja daura ses bosquíes, / ab brams y cruxidera l'incendi, a coll del *torb*, / duya sos rius de laves a Roncesvalls i Astúries, / sens ésser-li congestes, torrents, ni colls, destorb» (ja en l'esborrall de 1867: «en negra nit l'incendi, colcant ragullós *torp*»), «branca d'un *torb* de brases arrasador, estanya / la conca ab sos vilatges, la serra ab sos pinars / ---», «sò'l *torb*, que llurs selves remou, d'un cop d'ala»; *Atl.* I, 28b, 35a; VI, 39a; i en la versió de 1867 també: «Com roja cabellera del Etna que desbota, / del cel caygué una espasa de llamps orlada y trons, / y'l món —que cent diluvis no somourian gota, / aydats del *torp* y'ls brassos de cent generacions— / devalla, com cascata de foc, de broma en broma, / ---» IX, 29d; «la neu l'obrí en hivern, quan s'arrombolla / pel *torb* de les altures apilada / --- / per un d'aqueixos solcs, oberts sens rella / ---», *Canigó* II, v. 100. I el passatge del *Colom*, que citaré per a *terbolí*.

Més tard: «Noedes --- el Gorg Estelat --- fa veneració i respecte: an el qui s'hi ha trobat amb tempestats de *torb* o amb el vent *xiulant* ---», MassóT (*Croquis Pir.* I, 18). «La galerna i el llamp, el *torb* i la tempesta, / sobre l'ample terror, l'han combatuda a ras: / entre les runes, sobre dels fogars extingits, / enlaira el seu perfum, secret com la pregària; / i pella a poc a poc, viva mà solitària, / els quatre rastres dels cavallers maleïts», Màrius Torres, 1939.

Vivíssim de cap a cap dels nostres Pirineus, des del Canigó fins a les Maleïdes: *tórp* Castellar de N'Hug 1922; Tavascan 1934; una nit de setembre 1976 vàrem encara baixar, embolcats pel *torb*, les Llastres de la Morta, damunt Caldes de Bof, amb Ramon Escuder; ai de mi, ell ja no és entre els vius, i si jo hagués estat aquella nit sense ell, potser ja no viuria. «*Torp*: viento sin dirección, que lleva nieve», CPol, V. d'Aneu, 27.

Sembla ser una cosa molt semblant, a desgrat de l'explicació equívoca: «En 1926 --- la mayor nevada fue de unos 40 cm. escasos; son muy repetidos los ventisqueros (*turbios*, les llaman en el Valle de Bro-